

**HET OBITUARIUM VAN DE SINT-BERNARDUSABDIJ (1237-1900)
DOOR DOM BENEDICTUS VAN DONINCK O. CIST.
ALS GENEALOGISCHE EN HISTORISCHE BRON VOOR
FAMILIEGESCHIEDENIS**

Rumesta beschikt over diverse bronnen voor genealogisch en historisch onderzoek. Het loont zeker de moeite om van de geijkte bronnen zoals de burgerlijke stand en de parochieregisters af te wijken. Onze Rumestabibliotheek beschikt over heel wat werken over plaatsgebonden geschiedenis en het is net in deze werken dat je verrassende informatie kan ontdekken over je voorouders of familie die het louter genealogische oplijsten overstijgen. Je kan zo met het gevonden materiaal aan de slag om een werkelijke familiegeschiedenis samen te stellen, wat het eigenlijke doel is van de genealogie. Eén van die werken die een schat aan informatie bevat is het obituarium van de voormalige Cisterciënzerabdij te Hemiksem door pater Benedictus Van Doninck O. Cist. in vloeiend Latijn samengesteld. Een obituarium kan men beschrijven als een dodenboek waarin alle overleden monniken zijn opgenomen. Het is eigenlijk een jaargetijdenboek waarin lijsten werden bijgehouden van de gestorven leden van de abdij die moesten herdacht worden. Het is een gangbare praktijk om voor een overledene jaarlijks een gedachtenismis te laten opdragen. Een dergelijke dienst wordt een jaargetijde of memorie genoemd. Een jaargetijde werd in de middeleeuwen gesticht door de te herdenken persoon, nog tijdens zijn leven, bij diens testament of door familieleden. Het obituarium is dus in wezen een register in de vorm van een Romeinse kalender waarin de administratieve gegevens over de jaargetijden van de abdij zijn opgeslagen. Het is echter veel meer dan dat, het staat vol met randinformatie over de monniken, hun afkomst, de Rupelstreek, en dit in een historisch kader dat vanaf de stichting in 1838 tot de opheffing onder het Frans bewind in 1797 en van de wederoprichting te Bornem in 1833 met aanvullingen tot het jaar 1899 loopt. De Benedictijner-historicus Nicolas Huygebaert O.S.B. (Kortrijk1912-Brugge 1982), aan wie we de duidelijk afgelijnde definitie van een obituarium danken, was een expert in necrologische kerkelijke documenten. Zijn stelling dat het essentieel is dat een obituarium is opgesteld volgens een kalender, vinden we terug in het obituarium van de Sint-Bernardusabdij. De monniken staan niet alfabetisch gerangschikt maar volgens de datum van overlijden. Het boek begint dan logischerwijze met de maand januari en eindigt met december. In elk hoofdstuk, één voor elke maand, zijn de monniken, weldoeners en personen die een band hadden met de abdij op hun overlijdensdag opgenomen. Je vindt er biografische en familiale gegevens van de overledenen, meldingen van financiële en grondschenken. Functies en herderlijke bedieningen van de monniken zijn eveneens opgenomen. Je kan het obituarium letterlijk beschouwen als een monnikenwerk. Benedictus Van Doninck heeft er werkelijk een monumentaal werk van gemaakt, als je de bronnen nagaat die hij heeft gebruikt om het werk samen te stellen. Voor het geduld en voor het oog voor detail dat hij hierbij aan de dag legde kan je enkel respect opbrengen. Hij was vooral geïnteresseerd in wetenschappelijk en

intensief werk met betrekking tot het archief en bibliotheek. De invloed en het belang van de Cisterciënzerorde voor de Rupelstreek en Rumst is groter dan men denkt. In 1256 stichtte de abdijs van Hemiksem namelijk de eerste steenbakkerij in de Rupelstreek. De Cisterciënzerdriehoek Hemiksem-Walem-Lier, met respectievelijk de Sint-Bernardusabdijs en de moniale abdijs Roosendaal en Nazareth, hadden een grote impact op de ontginning en het in cultuur brengen van brakke gronden. De abdijs van Nazareth te Lier was trouwens de thuis van de grote mystica, de zalige Beatrijs van Nazareth O. Cist. (1200-1268). De monumentale Cisterciënzerabdijs Ter Duinen in Koksijde, een voormalige benedictijnerstichting die in 1138 overging naar de

Benedictus van Doninck

Cisterciënzerorde, waarvan nu enkel de fundamenten overblijven en die deel uitmaakt van ons monumentaal erfgoed, heeft ook een band met Rumst in de figuur van haar derde abt, de zalige Idesbaldus van der Gracht. Idesbaldus, geboren te Steenkerke (Veurne) ca. 1090,

De Sint-Bernardusabdijs van Hemiksem

was een hoveling die zijn ambt opgaf om kanunnik te worden in de door hem in 1121 gestichte priorij van Eggewaertskapelle. In 1150 trad hij in als Cisterciënzer in de Duinenabdijs. Idesbaldus was een telg uit het adellijke geslacht van der Gracht. Ze waren heren van Borst, Fiennes, Gracht en ten Daele en bekleedden in de twaalfde eeuw tal van

Zegel Sint-Bernardus

Idesbaldus van der Gracht

ambten en functies van eerste orde. Een tak van de familie van der Gracht bewoonde in een latere periode het kasteel Eeckhoven te Rumst. Vanaf 1155 was Idesbaldus twaalf jaar lang de derde abt van Ter Duinen als opvolger van de zalige Albero. Onder het bewind van Idesbaldus kwam de abdij tot grote bloei en voorspoed. Op 18 april 1167 overleed hij er. Idesbaldus werd op 23 juli 1894 door paus Leo XIII zalig verklaard, en is de patroon van de Vlaamse adel, de polderboeren, de vissers en de kustbewoners in het algemeen. Zijn naam leeft ook in het geslacht Van der Gracht. Dom Gedeon van der Gracht (Gent 1491 - abdij Cambron 1554) was Augustijner-eremiet en biechtvader van de gouvernante van onze Nederlanden, Maria van Hongarije. Gedeon werd in 1536 bisschop en in 1551 abt van de Cisterciënzerabdij van Cambron in Henegouwen, waar hij overleed in 1554. Voor de geïnteresseerden bezit Rumesta een genealogie Van der Gracht ter inzage, van de hand van wijlen Jules Reusens.

De Cisterciënzers en Bernardus van Clairvaux

Iedereen die goede ogen heeft en enig historisch besef, en die voor de eerste maal één van de nog zeldzame Cisterciënzerabdiën bezoekt die dateren uit de heroïsche twaalfde eeuw en als door een wonder nog gaaf bewaard zijn, komt meteen onder de indruk. Je zal voor die zeldzame parels een omweg moeten maken, want de Cisterciënzers zochten de eenzaamheid op en begonnen gewoonlijk op onontgonnen land. Wel moest er “levend water” zijn, gewoonlijk een klein stroompje of riviertje. Als je de kerk binnengaat, maakt die een holle indruk en eechoot: niets dan perfect opeengetaste natuursteen. Bedenk dan even dat de kerk waar je nu binnen staat even leeg was in 1140. Het enige verschil is dat de schotten weg zijn die toentertijd het monnikenkor scheidde van het broederkor en van de minuscule ruimte achterin, waarin vorstelijke bezoekers maar nauwelijks werden

toegelaten. Ook in 1140 was er niets te zien: leuningloze stenen zitbanken, een blokaltaar, ijzeren kandelaars, een lessenaar voor de lezingen (de psalmen kenden ze uit het hoofd). Geen enkel beeld, geen fresco's; alleen een houten altaarkruis. Geen vloerkleden, geen kroonluchters, geen kleurige gewaden, geen zijde, geen goud, geen zilver, zelfs geen koper of messing, de enige luxe waren kleurloze raampjes met een loodpatroon in abstracte figuren. De kerk was tevens de enige beglaasde ruimte in heel het abdijcomplex; overal elders, in de kruisgang, de slaapzaal, de refter, de werkplaatsen, tochtte het als er wind stond. De Cisterciënzers verafschuwden alle luxe, de luxe die hun grote man Bernardus van Clairvaux, de ongemakkelijke woordtovenaars, die een zo smeltende charmeur kon zijn als hij wilde, verweet aan het eerste klooster der toenmalige christenheid, het majestueuze Cluny in Bourgondië.

Bernardus van Clairvaux

De Cisterciënzorde werd gesticht in 1098 door Robertus van Molesme te Citeaux in Bourgondië, ongeveer 20 km ten zuiden van Dijon en gelegen in het diocesis Chalon-sur-Saône. Wat de Cisterciënzers wilden was allereerst een spirituele vernieuwing, niets meer niets of minder dan de terugkeer naar de regel van Benedictus in al zijn eenvoud. Ze vonden zo een nieuw evenwicht tussen handenarbeid en het koorbed. De Cisterciënzers beperkten de erediensten en vereenvoudigden het koorbed naar zijn oorspronkelijke zuiverheid. Ze kregen zo meer tijd om handenarbeid te verrichten waarvan hun

bestaan afhangt. Voor hun ascese volgen ze de harde natuurschool. Ze gaan in ruwe ongekleurde wol gekleed en eten enkel sobere vleesloze maaltijden. Hun abdijgebouwen

werden opgetrokken met plaatselijk bouw materiaal en eveneens in de gekende sobere eenvoudige stijl. De eerste 20 jaar van de gemeenschap was een intens zoeken en proberen om hun levenswijze vorm te geven. Het is pas in 1119 dat de derde abt van Citeaux, de Engelsman Stephanus Harding (Sherborne, Dorsetshire - 1059 Citeaux 1134) de regels van de organisatie van de orde opstelde in de "Charta Caritatis". Het lijkt geen twijfel, dat het plotseling gewonnen prestige van de jonge Cisterciënzorde en de inspirerende figuur van haar abt, het aantal monniken snel deed groeien. Toen Stephanus tot abt werd gekozen, was Citeaux niet meer dan een oase in de gistende monnikenwereld. Als hoofd van zijn abdij heeft hij zijn rijke ervaringen en organisatietalent in dienst gesteld van het ene doel: haar tot grote bloei brengen. In 1113 met de intrede van Bernardus van Clairvaux maakte de orde van de witte monniken stilaan een grote vlucht en zou in de verdere loop van de geschiedenis een van de machtigste monnikenorden worden in heel Europa, naast de Benedictijnen en de Kartuziers. Bernardus, zoon van de heer van

Fontaine (Dijon) werd in 1090 in dit adellijke Bourgondische geslacht geboren. Na zijn studies bij de kanunniken van Saint-Vorles te Châtillon wordt hij samen met enkele vrienden Cisterciënzer te Citeaux. Het heeft geen zin zich af te vragen wat er van Citeaux zou zijn geworden zonder Sint-Bernardus. Zijn persoonlijke invloed op de ontwikkeling binnen de Cisterciënzerorde was zonder twijfel van doorslaggevende betekenis. Bernardus heeft nooit zijn vaste overtuiging verheeld, dat de regel en levenswijze van Citeaux de zekerste weg was tot iemands heil. Hij aarzelde dan ook nooit wie dan ook in zijn eigen abdij te Clairvaux, waarvan hij al op 25-jarige leeftijd stichter-abt was, op te nemen, al waren het publieke misdadigers, prinses van koninkrijken bloede, gevluchte monniken of bisschoppen en ridders. Geleid door abt Stephanus Harding werd Bernardus één der grootste contemplatieven aller eeuwen. Niet zonder reden wordt de H. Bernardus de grootste figuur van zijn tijd genoemd. Men kan zich geen gewichtige gebeurtenis uit de eerste helft van de twaalfde eeuw voorstellen, of Bernardus van Clairvaux speelt er een belangrijke rol in: schisma's, oorlogen, twisten tussen bisschoppen en vorsten, moeilijkheden in de monastieke wereld, altijd en overal is het Bernardus die geroepen wordt om vrede en rust te herstellen. Als behoeder van de zuiverheid van het geloof en de eerbied in de kerk doorkruist hij Europa. Als begenadigd redenaar en woordkunstenaar krijgt hij de bijnaam "Doctor mellifluus", de honing - vloeiende leraar. Hij was naast welsprekend ook vurig en soms zelfs onredelijk, hij hervormde de Cisterciënzerorde, weelderige interieurs wees hij af, en hij leefde zelf sober en streng. Uit zijn nagelaten preken blijkt dat hij niet over maar uit de schrift predikte. Hij preekte in 1146 de tweede kruistocht te Vezelay in Bourgondië, schreef de regel van de Orde der Tempeliers en was hun geestelijke vader. In zijn verzamelde werken verbreidt Bernardus een spiritualiteit rechtstreeks ingegeven door contemplatie van de H.Schrift, waarin Maria een bevoorrechte plaats krijgt. Dat tijdens het leven van

Bernardus de Cisterciënzerorde van een handvol eenvoudige eremieten zo verbazingwekkend uitgroeide tot een multinationalaal organisme van honderden abdijen (in 1151, 335 abdijen met 11.700 monniken) kan moeilijk afdoende verklaard worden door louter natuurlijke of historische factoren. Evenmin wordt dit uitzonderlijk en voor alles religieus gebeuren, bevredigend verklaard door de geniale persoonlijkheid van Bernardus. De diepste oorzaak was veeleer het gegeven dat de spiritualiteit van Citeaux instemming vond bij zijn godvrezende tijdgenoten. Rijken en armen, hoogontwikkelden en analfabeten zagen die eerlijke vroomheid ook voor hun ogen beleefd door de streng levende en altijd biddende witte monniken. Om een

Pater Leopold Janauschek O. Cist.

idee te krijgen van de expansie en het belang van de orde, kan men het nog steeds onmisbaar chronologisch overzicht van alle Cisterciënzermannenkloosters raadplegen, het "Originum Cisterciensium", verschenen in 1877 en opgesteld door pater Leopold Janaushek O. Cist. (Brno, Moravië, 1827 - Baden, Oostenrijk, 1898), professor in de kerkgeschiedenis en monnik van de Cisterciënzerabdij Heiligenkreuz in Oostenrijk. Die vermeldt tot het jaar 1675 in totaal 742 stichtingen. Op 20 augustus 1153 overleed Bernardus te Clairvaux te midden van 700 leden van zijn gemeenschap. Op 18 januari 1174 werd hij door paus Alexander III in de lijst der heiligen opgenomen en in 1830 werd Bernardus tot kerkleraar uitgeroepen. Op 29 januari 1236 schenkt Gillis II Berthout, heer van Berlaar, op zijn sterfbed al zijn bezittingen in Vremde aan de abt van de Brabantse Cisterciënzerabdij Villers-la-Ville om op die gronden een Cisterciënzerabdij op te richten. Gillis II zette hiermee een familietraditie verder. Zijn vader Gillis I Berthout was immers de stichter van de Cisterciënzerinnenabdij Roosendaal nabij onze buurgemeente Walem. Zo ontstond de eerste Sint-Bernardusabdij in juli 1237 te Vremde, bevolkt door monniken afkomstig van de abdij van Villers. Deze abdij vormde samen met die van Grandpré te Namen de enige stichting in de 13e eeuw die uitgaat van Villers. Ze vertegenwoordigde binnen het hertogdom Brabant de Cisterciënzerorde tegenover de twee Premonstratenzerabdijen van Tongerlo en Sint-Michiels te Antwerpen. Heel lang zouden de monniken niet in Vremde blijven. Op 4 augustus 1243 verwierf de jonge abdijsamenleving van ridder Goswijn van Plusenghem, bijgenaamd Boch, een aantal leengoederen met gronden aan de Schelde te Hemiksem die later door de hertog van Brabant aan de abdij werden geschonken. De Hemiksemse abdij was op het eind van de 17e eeuw zeer welvarend en hoorde in het hertogdom Brabant tot de rijkste grondbezitters. De

abt van Sint-Bernardus zetelde tevens in de Raad van de Staten van Brabant en vertegenwoordigde er samen met de abten van 11 andere abdijen en de bisschoppen van Mechelen en Antwerpen de geestelijke stand. Een zeer markante figuur uit de 18e eeuw tijdens het Oostenrijks bewind in onze gewesten, was abt Benedictus Neefs, geboren te Kontich op 19 januari 1741. In de abdij werd hij geprofest in 1762 en in 1765 werd hij priester gewijd. In het jaar 1780 werd hij door zijn medebroeders tot abt gekozen was hij een voorvechter voor onze Brabantse nationaliteit en vrijheid. Het bestuur van Dom Benedictus Neefs werd vooral gekenmerkt door zijn verzet tegen de politiek van keizer Jozef II en het Oostenrijks

Dom Benedictus Neefs

bewind. Niet enkel weigerde abt Benedictus de studenten van zijn abdij naar het seminariegeneraal te Leuven te sturen, hij liet zelfs jonge kloosterlingen dienst nemen in het Brabantse revolutionaire leger. Door de welvarendheid van de Hemiksemse abdij kon abt Neefs behoorlijk hoge sommen ter beschikking stellen voor de Brabantse revolutionaire zaak. In 1788 werd hij gekozen als afgevaardigde in de Staten van Brabant, maar hij overleed vrij onverwacht op jonge leeftijd op 17 november 1790 te Brussel, betreurd door alle Brabantse patriotten. Hij werd te Hemiksem in de abdij begraven en zijn geschilderde portretten worden in de Bornemse Sint-Bernardusabdij bewaard. Tot in 1797 zouden de Cisterciënzers te Hemiksem verblijven tot hun opheffing en uitdrijving onder het Frans republikeins bewind. De laatste abt te Hemiksem, Dom Raphael Seghers (1746-1810), en zijn medebroeders verlieten de abdij in 1794 na de slag van Fleurus. Ze voeren per schip naar Nederland, nadat de abt al het geld en onderdak ter beschikking had gesteld van gevluchte Cisterciënzers uit Frankrijk, van wie 8 monniken uit Clairmarais zich definitief in de abdij hadden gevestigd. In Hemiksem bleven 14 jonge monniken achter op vrijwillige basis om te abdij te bewaken. Op het einde van 1795, na de val van Robespierre, kon iedereen naar de abdij terugkeren maar niet voor lang. Op 7 januari 1797 werden de monniken definitief en gewapenderhand uit hun abdij gezet. De meerderheid van de 60 monniken verbleef daarna in hun Brabantse parochies in Nederland, sinds eeuwen al één taal- en cultuurgebied. Het voormalige hertogdom Brabant werd in de loop der tijd opgesplitst in Noord-Brabant in Nederland, Antwerpen, en Vlaams- en Waals-Brabant.

Het herstel te Bornem en Benedictus van Doninck

In 1833 wist de abdijsamenleving zich te herstellen toen ze haar intrek nam in het voormalige Engelse Klooster te Bornem, waar ze tot op heden verblijft. Het geweld van de revolutie had de Scheldeabdij niet ongemoeid gelaten. De Cisterciënzers waren verdreven en de eens zo prachtige gebouwen waren ofwel gesloopt of door andere bestemmingen jammerlijk ontluisd. Van de meer dan 60 monniken bleven er omstreeks 1830 maar een handvol over. Zij verkozen in de zes bij de abdij behorende parochies te blijven, Loenhout en Kapellen in België, Wouw, Oud-Gastel, Hoeven en Oudenbosch in Nederlands-Brabant, of leefden bij hun families. Na het overlijden van de laatste abt, Dom Raphael Seghers, in zijn geboorteplaats Merchtem op 31 augustus 1810, en van de laatste prior, Joannes Lippens, die te Oud-Gastel in 1819, werd de subprior Dominicus Boeyen tot overste gekozen. Het was eind 1828 toen de eerste twee novicen hun kloostergeloften uitspraken te Rome, waar ze studeerden. In 1833 namen 5 jonge monniken hun intrek in hun nieuwe Sint-Bernardusstichting te Bornem, die in 1856 tot volwaardige abdij werd verheven. Op 28 april 1856 werd Robertus Van Ommeren als eerste abt van Bornem en 39e abt van Sint-Bernardus aan de Schelde benoemd door paus Pius IX, en plechtig gemijterd te Rome in hetzelfde jaar. Robertus Van Ommeren was geboren te Roosendaal in Noord-Brabant op 20 januari 1806. Op 9 september 1835 was hij reeds op de jonge leeftijd van 29 jaar als superior aangesteld te Bornem. Hij zou 60 jaar lang in de abdij verblijven en er net voor zijn 89e verjaardag op 15

Wapenschild van de Sint-Bernardusabdij

Sint-Bernardus

januari 1895 overlijden. Op 17 oktober 1877 ontving Joseph Dionysius Van Doninck er het witte Cisterciënzerhabijt van de novicen en kreeg de kloosternaam Benedictus in tegenwoordigheid van abt Robertus Van Ommeren. Pater Benedictus Van Doninck zag het levenslicht te Herentals op 9 oktober 1858. Hij was 19 jaar oud toen hij intrad bij de Cisterciënzers te Bornem, na zijn humaniorastudies aan het Sint-Jozefcollege te Herentals. Na zijn noviciaat legde hij de kleine geloften af en deze werden op 3 november 1881 in de abdijkerk gevolgd door zijn plechtige professie. In 1883 is hij tot priester gewijd en na zijn priesterwijding werd hij door abt Van Ommeren naar de universiteit van Innsbruck (Oostenrijk) gestuurd om er te doctoreren in de theologie. Na zijn terugkeer uit Oostenrijk wordt Benedictus in 1887 aangesteld in de abdij te Bornem als subprior en docent in de theologie. In 1895 onder het beleid van de tweede abt Amadeus De Bie is Benedictus Van

Amadeus De Bie

Doninck belast met het beheer van de bibliotheek en het archief van de abdij. De rijkdom en ordening van de bibliotheek zijn voor het grootste deel aan de kennis en inzet van pater Van Doninck te danken. De eerste bibliothecaris na de Franse Revolutie was pater Nivardus Sandeling, die in 1853 overleed. Pater Henricus Smeulders, die later procurator van de gehele Cisterciënzerorde is geworden en apostolisch delegaat, was bibliothecaris tot 1865. Daarna neemt pater Edmundus de Fierlant (°Turnhout 1810), die later prior zou worden van de abdij, het over tot 1895. Reeds in 1887 als subprior was Benedictus Van Doninck begonnen met het catalogiseren van de boeken, een langdurig en geduldig werk. De "Catologus Alphabeticus Auctorum", een meer dan lijvige

inventaris, werd voltooid in 1890. De inventaris omvatte toen 15.237 banden. In de bibliotheek van de abdij staat zowat alles bij elkaar wat ooit sinds de middeleeuwen door Cisterciënzermonniken in alle landen op papier is gezet, in indrukwekkende rijen zwart-witte banden, de kleuren van het Cisterciënzerhabijt. Het is een collectie van geschiedschrijving, theologie en exegese, filosofie, spiritualiteit, meditatie, mystiek en heiligenlevens. Net zoals bijna elke kloosterbibliotheek beschikt deze van Bornem ook over een “enfer”, de hel, een streng afgesloten kast waar de nogal bedenkelijke boekwerken werden bewaard en waarvan alleen de abt een sleutel bezat. Monniken konden enkel met de toestemming van de abt en met een aanvaardbare reden de collectie in de “hel” raadplegen. Na de eerste inventarisatie begon Benedictus de archieven te bestuderen en maakte hij notities voor zijn later te verschijnen Obituarium. Hij publiceerde verder in internationale Cisterciënzerperiodieken zoals de Cisterciënzerchronik (Bregenz), waarin in 1896 zijn verhandeling over Idesbaldus van der Gracht verscheen: “Der Sel. Idesbald und seine Verherrlichung in Brugge” en in 1898

De abdij van Bornem

"Mittheilungen über unsere kloster und Ordesbruder in Belgien zu ende des 18. Jahrhunderts". Benedictus beheerste vlot de Duitse taal door zijn studies in Oostenrijk, en kon zich even vloeiend uitdrukken in het Nederlands, Frans en het Latijn. Hij kreeg voor zijn werken veel steun van abt Amadeus De Bie. Amadeus werd geboren te Wouw in Noord-Brabant op 16 maart 1844, en tot abt gekozen op 12 februari 1895 in opvolging van de overleden Robertus Van Ommeren. Hij zou maar 5 jaar resideren als abt te Bornem. Op 2 oktober 1900 werd hij door het Generaal Kapittel te Rome gekozen tot Abt-Generaal van de gehele wereldwijd verspreide Cisterciënzerorde en verbleef sindsdien te Rome tot zijn

overlijden aldaar op 25 juni 1920. Toen het obituarium verscheen in 1901, gedrukt in de Franse Cisterciënzerabdij van Lerins had de Bornemse abdij een nieuwe abt in de persoon van Thomas Schoen geboren te Steenberg in Noord- Brabant op 24 januari 1861 en tot abt gekozen op 22 oktober 1901. Prelaat Schoen, die de abdij 33 jaar lang zou besturen in een

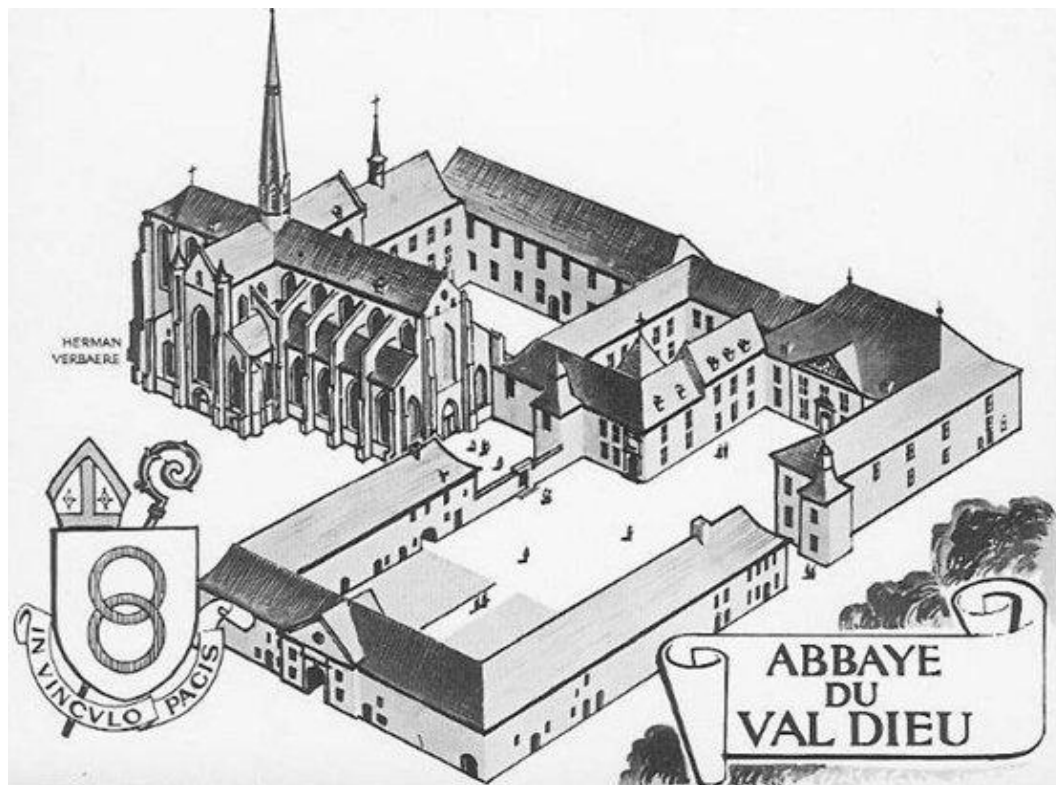
Thomas Schoen

bloeiperiode, was zeer wiskundig aangelegd, een exacte wetenschapper, met alle gevolgen van dien. Volgens zijn visie moest er een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de paters en de broeders. De paters waren volgens zijn visie de heren van de abdij. Thomas Schoen was vóór zijn abtskeuze 11 jaar lang kapelaan te Oudenbosch in Noord- Brabant, terwijl Benedictus Van Doninck al die jaren resideerde in de abdij. Het zal zeker tot wat lichte wrevel gekomen zijn tussen de exacte-wetenschapper en de classicus-theoloog, de Brabantse Nederlander en de Brabantse Belg, de parochiepater en de residerende monnik. Er bestaat een kanttekening van abt Thomas Schoen in het oorlogsdagboek 1914-1918 van Benedictus Van Doninck. In het handschriftje van 1914 schreef hij op de binnenkant van de kaft de volgende opmerkingen:

Het gezegde indachtig "Verba volant, scripta manent" heb ik voor hen die enig belang zouden stellen in de lezing dezer kroniek (augustus 1914-juli 1922) nuttig geoordeeld een woordje vooraf te zeggen, waarmede voor een goed oordeel rekening dient gehouden. Schrijver dezer oorlogs- en naoorlogskroniek is (was) iemand met veel talenten. Iemand die veel weet, ja, een geleerde die ook niet onaardig schrijft, maar alles toetst aan zijn soms eigenaardige opvattingen waaraan hij pertinent vasthoudt. In die geest is ook deze kroniek geschreven. Hij maakt waar hij kan bijtende en spottende aanmerkingen ...

Vermoedelijk heeft abt Schoen het in het schriftje geschreven toen Benedictus in 1922 de abdij verliet met een andere taak en zijn oorlogsdagboeken in de bibliotheek liet. In de jaren tot 1922 verscheen nog ander werk van Benedictus Van Doninck, in 1904 "Het Voormalig Engelsch klooster te Bornem" en in 1907 "Bibliotheca Loci Sancti Bernardi ad Scaldim historia brevis ex hibense jus incrementa et fata" in Cistercienser-Chronick. Op 4 juli 1922 wordt Benedictus Van Doninck tot abt van Val-Dieu (Godsdal) gekozen. De abdij van Val-Dieu ligt in het land van Herve op een goede 18 kilometer van Luik in de gemeente Aubel. Ze is opgericht als Cisterciënzerabdij in 1215, werd opgeheven door de Franse Revolutie en was een zusterabdij van de Bornemse Cisterciënzers. De monniken werden verbannen en de gebouwen verkocht. Nochtans slaagde de abt van Val-Dieu Dom Jacobus Uls erin om de gebouwen terug te kopen en zelf in de abdij te blijven tot aan zijn dood in 1812. Bij zijn overlijden ging het restant van de abdij bij gebrek aan testament over op zijn familie, die

alles verkocht, inclusief de inboedel. In 1840 kon kanunnik Henrotte, directeur van het seminarie van Luik, samen met eerwaarde heer Burgers, leraar in Visé, het klooster terug-

De abdij van Val-Dieu

kopen dankzij de hulp van de Cisterciënzerabdij van Bornem. Aldus kwam, veertig jaar na de ballingschap, pater Bernard Klinkenberg O. Cist., één van de oudst overgebleven monniken, pastoor te Schinveld, terug naar de abdij van Val-Dieu. Hij werd prior van de abdij, die in 1844 slechts 3 leden telde. In 1891 was de gemeenschap opnieuw met twaalf leden en was Val-Dieu weer een gemijterde abdij geworden onder abt Andreas Beeris. Na het overlijden van zijn opvolger Dom Edmundus Gyselinx, die abt was van 1909 tot 1922, werd de Bornemse Benedictus Van Doninck tot nieuwe abt van Val-Dieu gekozen door de abdijs-gemeenschap aldaar. Hij is op 4 juli 1922 tot abt gekozen en dezelfde maand nog geïnstalleerd en gemijterd. In 1926 verschijnt van Benedictus Van Doninck samen met P.J. Goetschalckx het eerste deel van "Oorkondenboek der abdij van Sint Bernaards 1233-1276". Het tweede deel is nooit verschenen omdat Petrus Josephus Goetschalckx overleden is te Lille op 24 maart 1925. Op 10 januari 1940 is abt Benedictus Van Doninck overleden en op het kloosterkerkhof van Val Dieu begraven, waar zijn grafmonument nog steeds bestaat. Na zijn dood verschijnt nog "Inventaire des archives conservées au chateau de Bornem" in "De Schakel". Benedictus zou ongetwijfeld een meer dan belangrijk historisch auteur geweest zijn, als hij niet tot abt verkozen was te Val-Dieu. Door zijn functie ontbrak hem de tijd om nog verder door te gaan met zijn historisch werk. Hij hoort zeker thuis bij de grote drie priester-historici, Petrus Josephus Goetschalckx (Hoogstraten 24 februari 1856 - Lille 24

maart 1925), net als Benedictus een oud-leerling van het Sint-Jozefscollege te Herentals, Emiel Steenackers (Boom 1870 - Mechelen 1938) en Floris Prims (Antwerpen 1882 - Antwerpen 1954), eveneens een oud-leerling van het Sint-Jozefscollege van Herentals.

Rudy Schaerlaecken

Bibliografie

- Houtman, E. (2005). *Een kaartboek van de Sint-Bernardsabdij Hemiksem 1666-1671.*
- Lekai, L.J. (1980). *De orde van Citeaux. Cisterciënzers en Trappisten, idealen en werkelijkheid.*
- d'Haenens, A.(1975). *Abdijen en begijnhoven van België- Deel 2. De Cisterciënzororde.*
- Van Der Plas, M. (1989). *Abdijen in de Lage Landen en de mensen die er wonen.*
- Dirne, S. O. Cis.t. (1953). *De verering van de Heilige Bernardus in de Nederlanden.*
- Hermans, V. O.C.r (1953). *De Heilige Bernardus en de stichters van Citeaux.*
- Jongen, L. (2005). *Heilig in de Lage Landen. Herschreven levens.*
- Reusens, J. (2004). *Genealogie van der Gracht.*
- Van de Cruys, M. (2004). *Heraldiek van Abdijen en Kloosters deel 8. Val-Dieu.*
- Nouwen, H. (1983). *Vreemdeling in het paradijs. Zeven maanden in een Trappistenklooster.*
- Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, (1995). *Sint-Bernards-aan-de-Schelde (Jaarboek).*
- Steenackers, E. (1906-1907). *Geschiedenis der Abdij van Sint Bernaarts te Hemiksem.*
- Goetstouwers,A. (1956). *De oorkonden der abdij Rozendaal der Orde van Citeaux ,deel 1.*
- de Herckenrode,J. (1865). *Nobilaire des Pays-Bas et du comte de Bourgogne.*
- Van Doninck, B. O. Cist. (1904). *Het voormalig Engelsch klooster te Bornem 1603-1903.*
- Peleman, B. (1973). *Monnik voor een dag, een bonte abdiengids voor Vlaanderen.*
- Duby, G. (1976). *Saint Bernard: L'art Cistercien.*
- Canivez, J.M. (1926). *L'Ordre de Citeaux en Belgique.*
- Vandekerckhove, A. (1954). *Histoire de l'abbaye de Val-Dieu à travers les siècles: 1215-1954.*
- Hoste, A. O.S.B.(1997). *De glans van Citeaux in de Nederlanden. 900 jaar Cisterciënzorabdijen.*
- Henriquez, C. O. Cist. (1630). *Menologium Cisterciense. Notationibus illustratum (E-book).*